

LENGYEL JÁNOS

A 461. SZÁMÚ KORMÁNY- RENDELET A KÁRPÁTALJAI MAGYAR SAJTÓ TÜKRÉBEN

(A TÖRTÉNELEM ISMÉTLI ÖNMAGÁT)

2017 őszen a Rada, az ukrán törvényhozás, ha úgy tetszik, országgyűlés, szinte egyhangúan fogadta el az új oktatási-, és egyben nyelvtörvényt, amelynek 7. cikkelye tulajdonképpen felszámolja az Ukrajnában élő őshonos nemzeti kisebbségek anyanyelvi oktatási rendszerét. Amellett, hogy az ominózus törvény kidolgozása során nem kérték ki egyetlen kisebbség véleményét sem, ebben a formájában szembemegy több, Ukrajna által is aláírt, nemzetközi szerződéssel, ellentétes a magyar-ukrán alapszerződésben foglaltakkal, de még az ország alkotmányát is sérti. Az egyre fokozódó nemzetközi felháborodás sem gátolta meg Porosenko elnököt abban, hogy aláírásával törvényerőre emelje az elfogadott tervezetet, ami lényegesen korlátozza az Ukrajnában élő nemzeti kisebbségek már megszerzett jogait. Az új törvény következtében az a nonszensz helyzet áll fenn, hogy amíg a szovjet diktatúrában a magyar fiatalok az anyanyelvükön tanulhattak, többek között magam is, az ukrán „demokráciában” ezt már nem tehetik meg. A kisebbségellenesség nem új keletű jelenség Ukrajnában, a szélsőséges nacionalizmus és a sovinizmus már a függetlenség kikiáltását követően megjelent, ám ekkor a hatalom még erővel háttérbe szorította ezt. Az úgynevezett narancsos forradalom 2004-es győzelme következtében a szélsőséges nacionalizmus elszabadult, s végül polgárháborúhoz és területvesztéshez vezetett. Nem 2017-ben történt az első támadás a kisebbségi, köztük a magyar oktatási rendszer ellen, 2008-ban született meg az a rendelet, ami tulajdonképpen a most elfogadott törvény alapját képezi.

Mielőtt belefognék a történések ismertetésébe, Beregszászi Anikó szavait idézem: *„Ahhoz, hogy a kárpátaljai magyar közösségnek reális esélye legyen a megmaradásra, illetve a világban zajló társadalmi–politikai folyamatokban való részvételére, elengedhetetlen egy olyan nyelvi alap, amely*

az anyanyelv megőrzésén nyugszik, s erre épül rá az államnyelv és egy jelentős világnyelv megfelelő szintű ismerete.

A kárpátaljai magyarságnak (...) saját jól felfogott érdeke, hogy anyanyelve megőrzése mellett elsajátítsa az államnyelvet és még legalább egy világnyelvet. A közösség elé tehát ennek elérését kell célként kitűzni. A fentiek értelmében a kárpátaljai magyar tannyelvű oktatás célja és feladata tehát jól kommunikáló, az anyanyelvet az adott beszédhelyzethez igazodó módon használni képes, a helyi értékek és az összmagyar kultúra iránt fogékony, az anyanyelvet a következő generációinak lehetőség szerint továbbadó, ugyanakkor kétnyelvű, vagyis az államnyelvet és egy nemzetközi nyelvet a boldoguláshoz megfelelő szinten ismerő egyének képzése.”¹ Az idézet is hűen cáfolja az ukrán hatalom azon állítását, miszerint a kárpátaljai magyarok nem is akarják megtanulni az államnyelvet. Csak zárójelben jegyzem meg, azt a nyelvet, amit önmagukat ukránnak nevező százezrek sem beszélnek maradéktalanul, a politikusokról már nem is szólva.

Az Ukrajnában élő kisebbségek számára a Juscsenko-Timosenko kettős vezette, úgynevezett narancsos forradalom győzelme kongatta meg a vészharangot. A nacionalista és sovinizta elemeket soraiban tudó új kormánykoalíció egyik legfőbb törekvése az országban élő jelentős létszámú nemzeti kisebbség mielőbbi asszimilálása, minek következtében célponttá váltak a kisebbségi oktatási rendszerek is. 2008. május 6-án Ivan Vakarczuk, a Timosenko-kormány oktatásügyi minisztere kiadta a 461. számú rendeletet, amely az ukrán nyelv nemzetiségi iskolákban történő oktatásának javítását tűzte ki céljául. Ez tulajdonképpen kívánatos is lenne, hiszen a magyar iskolákból kikerülő diákok nem vagy alig beszélnek a többségi nyelvet, az ukránt, ezáltal pedig behozhatatlan hátrányba kerülnek a munkaerőpiacon, a mindennapi boldogulásban. A módszerrel viszont nagy bajok vannak azóta is. A rendelet szerint a nemzetiségi iskolákban három év alatt az oktatási nyelvet át kell állítani az ukránra. Az világos, hogy ez a nacionalista indíttatású intézkedés Ukrajna legnagyobb kisebbsége, a 11-13 milliós orosz közösség és annak oktatási rendszere ellen irányul, de ezzel együtt más nemzetiségi: román, lengyel, tatár iskolák, és a különösen fejlett és széleskörű magyar iskolarendszer is komoly veszélybe került. A miniszteri rendelet eredeti formájában való végrehajtása a magyar iskolarendszer teljes felszámolását eredményezné. Magyarán szólva a magyar gyerekek három év múlva, 2011-re már nem tanulhatnak az anyanyelvükön. Ez akkor elmaradt, de sajnos 2017-re megvalósult, legalábbis jogi értelemben, továbbá ezt már nem kormányrendelet, hanem törvény írja elő.

Korántsem Vakarcsuk úr és az őt alkalmazó kormány intézte az első támadást az ukrainai magyar nyelvű oktatás vagy annak egyes tanintézményei ellen, viszont addig ez volt a legveszedelmesebb. A negatív előjelekből korábban sem volt hiány. Még a Kucsma-éra alatt hozták létre Beregszászon a Magyar Tanárképző Főiskolát, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola elődjét. A vezetőségnek már a megalakulása pillanatától hatalmas ellenszéllel szemben kellett navigálnia. A folyamatosan bővülő felsőoktatási intézmény a városi tanácstól megkapta a korábbi Törvényszék épületét. Az ukrán állam egyetlen kopejka támogatást sem nyújtott az alapítványi fenntartású intézménynek. A főiskola a magyar állam, önkormányzatok, alapítványok és magánszemélyek segítségével épült újjá, s a magyar állam támogatásával működik mindmáig. Az ukrán állam ahelyett, hogy anyagi vagy egyéb segítséget nyújtott volna, hatalmi szóval el akarta venni az oktatási intézménynek otthont adó épületet. Soós Kálmán rektor, Orosz Ildikó igazgató és munkatársaik minden követ megmozgattak az épület védelmében. A hatalom végül, többek között magyarországi politikusok és közszereplők, az Európai Unió és az USA kongresszusa hathatós közbenjárásának is köszönhetően, meghátrált. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola sokáig az egyetlen Magyarországon kívül működő magyar tannyelvű felsőoktatási intézmény volt.

Az újabb támadást az ukrán nyelvű emeltszintű érettségi bevezetése jelentette. Az ukrán anyanyelvű tanulóknak is komoly nehézséget okozó tesztkérdések miatt a végzős kárpátaljai magyar diákok túlnyomó része megbukott, és ezáltal elesett a továbbtanulástól. A kárpátaljai magyar érdekképviseletek hiába tiltakoztak a szaktárcánál. A dolgok ilyenén állása miatt sok magyar szülő ukrán iskolába íratta be tanköteles korú gyermekét, sőt az is előfordult, hogy a tanév közben írták át gyermeküket magyar iskolából ukránba. A szóban forgó miniszteri rendelet még inkább felerősítette ezt a folyamatot, pedig ezzel a magyar szülők a hatalom kezére játszanak, elősegítve a kormány asszimilációs politikáját. Egy nyelv addig él, amíg van élő ember, aki beszéli azt. A magyar nyelvű oktatás hiányát nem ellensúlyozhatja egyedül a család. Az asszimilációs folyamat két emberöltő alatt teljessé válhat, azaz nem lesz többé Kárpátalján magyarul beszélő ember.

Vakarcsuk rendelete természetesen nem maradt visszhang nélkül, az akkor még megosztott ukrainai magyar közösség szinte minden jelentős képviselője megszólalt a témában. Az Ukrainai Magyar Demokrata Szövetség (UMDSZ) aláírásgyűjtésbe kezdett a rendelet visszavonása ügyében. Az országos magyar szervezet, az ügy megnyugtató rendezése érdekében be-

advánnyal fordult az ukrán és a magyar kormányhoz. Az MTI-hez is eljuttattak egy közleményt, amelyben aggodalmukat fejezik ki az ukrainai közoktatásban tapasztalható állapotok miatt. A szervezet vezetősége felháborodásának adott hangot, az oktatási miniszter május 26-án kelt 461. számú rendeletével kapcsolatban, amely: nyíltan kisebbségellenes és több szempontból is sérti Ukrajna alkotmányát. A magyar iskolarendszer ukrán nyelvére való átállítása az ukrainai magyar közösség beolvadását eredményezheti. Az UMDSZ nyilatkozata kiemelte, hogy az ominózus rendelet nemcsak alkotmányellenes, hanem ellentétes a fennálló ukrán törvényekkel, az ország nemzetközi kötelezettségvállalásaival és egyes nemzetközi egyezmények előírásaival is, továbbá, kétségessé teszi Ukrajna európai integrációs erőfeszítéseit, aláássák az állam nemzetközi tekintélyét és megítélését. Ma már sokkal súlyosabb a helyzet, mint 2008-ban volt. Ukrajna a nagyhatalmi politika véres játszótérévé vált, elvesztette területének jelentős részét, évek óta polgárháború dúlja, anyagi és erkölcsi válságba süllyedt, a szabadság és a gazdagság illúzióját kergetve elvesztette teljes függetlenségét. A nyilatkozathoz visszatérve, az UMDSZ felkért minden, a kárpátaljai magyarsággal együtt érző *„honfitársat, érdekvédelmi és szakmai szervezetet, hogy nyíltan csatlakozzon az akcióhoz és ítélje el a magyarellenos, kisebbségellenes intézkedéseket”*.²

Ugyancsak tiltakozását fejezte ki a másik kárpátaljai magyar érdekvédelmi szervezet, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) is. A KMKSZ korábban hibát követett el, amikor választási szövetségre lépett a szélsőséges nacionalista pártokat és szervezeteket soraiban tudó „narancsos koalícióval”. Cserébe Kovács Miklós, a KMKSZ akkori elnöke a szerény 99. helyet kapta Viktor Juscsenko pártjának, a Mi Ukrajnáknak a listáján, természetesen nem került be a „Verhovna Radába”³, Juscsenko pedig választási győzelme után gyorsan elfelejtette a kárpátaljai magyarságnak tett ígéreteit. Ebben a paktumban az államfőn és pártján kívül mindenki veszített, de a legnagyobb vesztes a kárpátaljai magyarság volt. Azt sem szabad elfelejteni, hogy Ivan Vakarcsukot éppen a Mi Ukrajnánk pártja delegálta a Timosenko kabinetbe, aki elszánt emberként igyekezett mindenáron véghezvinni elképzeléseit, amiben Viktor Juscsenko államfő is támogatta.

A heves és elkeseredett tiltakozások végül azt eredményezték, hogy Kárpátaljára látogatott Olekszandr Szemenenko, az oktatási minisztérium nemzetiségi oktatással foglalkozó főmunkatársa. A hivatalos verzió szerint az oktatási szakembernek az információszerzés volt a fő feladata, ebben segítsé-

gére volt Braun László, a kárpátaljai megyei oktatási és tudományos főosztály nemzetiségi iskolákkal foglalkozó munkatársa. Szemenenko látogatása során találkozott több magyar iskola igazgatójával, tanárokkal, szakvezetőkkel, a magyar érdekképviseleti szervezetek vezetőivel, a Kárpátaljai Magyar Szülők Szövetségének képviselőivel stb. A beregszászi főiskolán tárgyalásokat folytatott Orosz Ildikóval és a Kárpátaljai Magyar Pedagógusok Szövetségének más tisztviselőivel. Az itt megjelent pedagógusok a kijevi vendég tudtára adták, amennyiben az eredeti formájában léptetik életbe a magyarokat hátrányosan érintő rendeletet, akkor a magyar iskolák általános sztrájkba kezdenek. Körútja végén Szemenenko kijelentette, szerinte nem törlik el az ominózus rendeletet, de lát esélyt arra, hogy bizonyos pontokban a szakminiszter változásokat eszközöljön. Ma sokkal súlyosabb a helyzet, hiszen a hatalom semmilyen kompromisszumra nem hajlandó, sőt, cinikus módon, a törvénysértő törvényt úgy állítja be, miszerint az a kisebbségek érdekeit szolgálja. 2008-ban végül is a szaktárca néhány pontban engedett, így a beígért sztrájk szeptemberben elmaradt. Egyelőre.⁴

Magyarország és Ukrajna kapcsolatát már korábban megmérgezte a Vereckei honfoglalási emlékmű körül kialakult huzavona, azóta eltelt időben az újabb ukrán atrocitások csak súlyosbították a helyzetet. Az eredeti terv szerint Matl Péter munkácsi szobrászművész alkotását március 15-én a két államfő, Viktor Jusczenko és Sólyom László közösen avatták volna fel. Ám ezt az ukrán nacionalisták, a Jusczenko és Timosenko tömörülésében lévő pártok és szervezetek megakadályozták. A fokozódó magyarellenesség miatt Sólyom László is elhalasztotta ukrainai útját. A magyar köztársasági elnök végül július elején két napos látogatásra Kijevbe utazott. Sólyom több más téma mellett vendéglátóinak felvetette a kárpátaljai magyar iskolák létét veszélyeztető kormányintézkedések problematikáját. A magyar politikus hangsúlyozta: *„Abban a pillanatban, amint az oktatás kétnyelvűvé válik, az a nyelvvesztés iskolája lesz.”*⁵ Ez volt az első hivatalos magyar diplomáciai lépés a magyar nyelvhasználatot korlátozó miniszteri rendelet ellen. Sólyom László hangsúlyozta, hogy ez nagymértékben felgyorsítaná a kárpátaljai magyarság beolvadását, amit a határokon túl élő 3,5 millió fős magyarságért felelős anyaország nem tud elfogadni. A magyar államfő emlékeztette vendéglátóit, hogy az ominózus rendelet szöges ellentétben áll az 1991. évi magyar–ukrán nyilatkozattal és a magyar–ukrán alapszerződéssel, amely egyezmények szavatolják a kisebbségi jogokat. Amíg korábban Jusczenko arról beszélt, hogy nem fogják visszavonni

a 461. számú rendeletet, napjainkban utóda is hasonlóan nyilatkozik. A Sólyommal folytatott megbeszélést követő sajtótájékoztatón kijelentette, hogy az *„ukrán fél nyitotta a kárpátaljai magyar iskolákban a kétnyelvű oktatás problémájának megoldására.”* Megállapodás született arról, hogy államtitkári szinten szakmai egyeztetésekre kerül sor a két szaktárca között. Megértőbbnek bizonyult Julija Timosenko ukrán kormányfő, aki szerint: *„kissé elsziettett lépés volt az ukrán nyelv általánossá tétele.”*⁶

Kijevben Sólyom László találkozott az ukrainai magyar vezetőkkel is. Gajdos István az *Igazi Kárpáti Igaz Szónak* adott interjújában a következőket nyilatkozta: *„Az elnök úr arról tájékoztattott bennünket, hogy ukrán kollégájával abban állapodtak meg, hogy a két ország szakminisztériumai munkacsoportokat hoznak létre a problémás kérdések megoldása érdekében.”* Az is kiderült, hogy Viktor Juscsenko elzárkózott a rendelet visszavonásától, legfeljebb annak módosítását helyezte kilátásba. Ezt a felelős ukrán politikus mondta, aki a választások előtt mindent megígért a KMKSZ vezetőjének a magyar voksokért cserébe. Néhány évvel később hasonlóan járt Brenzovics László, a KMKSZ jelenlegi vezetője is, a különbség csak annyi, hogy Juscsenko helyett ma már Porosenko lett az újabb hitszegő, no meg Brenzovics pártlistáról bekerült a törvényhozásba, ám a 2008-ban felvázolt oktatási rémálom, sajnos mára már véres valósággá vált.

Az UMDSZ vezetője így folytatta: *„Hangsúlyosan szóltam arról, hogy nem egyedű, elszigetelt kisebbség és magyarelles megnyilvánulásoknak vagyunk tanúi Ukrajnában. Tendenciává vált, igazi kampány bontakozott ki ellenünk”.* A Vereckei emlékmű kálváriája, Volodimir Pipas, a Megyei Tanács Mi Ukrajnánk által delegált képviselőjének kirohanásai a Munkácsi vár Turul szobra ellen, a beregszászi magyar szobrok és emléktáblák elleni vandalizmus, magyar sírok meggyalázása stb. egyértelműen alátámasztják Gajdos István szavait. Beregszász város korábbi polgármestere világosan kimondta: *„Az ukrán szélsőséges nacionalista erők vérszemet kaptak, s minden fronton támadnak. A legszomorúbb az egészben, hogy az államhatalom intézkedései is az ő malmukra hajítják a vizet. ... Beregszászban tanácsi határozattal állunk ki nemzeti lobogóink használata mellett, s erre szólítom fel a többi önkormányzatot is. ... a közösségünket sújtó intézkedések ellentétesek Ukrajna Alkotmányának számos tételével, törvényeivel, nemzetközi kötelezettségvállalásaival, a nemzetközi jog előírásaival. ... a hagyományosan jó ukrán-magyar kapcsolatoknak is felbecsülhetetlen károkat okoznak. Nem véletlen, hogy mindez már az Európai Parlamentben is téma”.*⁷ Mintha csak a jelenlegi helyzetet

vázolná. Szomorúan kell megállapítanom, hogy a közhely, miszerint a történelem ismétli önmagát, legtöbbször a magyar nemzet kárára teljesedik be, legalábbis itt, Közép-Európában.

Vakarcsuk önkényes rendelete nem csak a kárpátaljai magyarság körében váltott ki hatalmas ellenkezést. A kárpátaljai megyei tanács tizenhatalcadik ülészakán, a magyar képviselők javaslatát elfogadva az önkormányzat hivatalos tiltakozó levelet intézett Julija Timosenko miniszterelnökhöz és az oktatási tárca vezetőjéhez. Az ellenzék vezető ereje, a Régiók Pártja is aktivizálta magát, július végén a párt frakcióvezetője Ivan Vakarczuk távozását követelte. Ivan Popescu, a Régiók Pártjának tagja ötvenhárom képviselőtársával közösen küldte el felhívását a miniszterhez, fokozottan kihangsúlyozva, hogy az oktatási tárca korlátozza a nemzeti kisebbségek jogrendszerét, ami egyben alkotmányos jogokat sért. Az ugyancsak régiós Vadim Kolesznicsenko szerint Vakarczuk szertefoszlattja Ukrajna európai törekvéseinek esélyeit. Mint azt a 2017-es történések megmutatták, ebben nem lett igaza, habár Ukrajna rettentő távolságra van az Európai Unió csatlakozástól, Brüsszelt nem érdekli, nem zavarja az új ukrán oktatási törvény jogsértő mivolta. Az EU ugyan nem követte az USA példáját, amikor az gyorsan üdvözölte a törvényt, ugyanakkor el sem ítélte.

Egy másik közhelyt alátámasztva, miszerint nincs új a nap alatt, Sztaniszlav Arzszeritiny, Vakarczuk párttársa szerint viszont a kárpátaljai nemzetiségi problémákat kívülről gerjesztik.⁸ Vajon 2008-ban kire, kikre utalt az ukrán honatyja, csak nem az akarta sugallni, hogy Magyarország állt a háttérben? Nem tudhatom, Arzszeritiny milyen indíttatásból ragadtatta magát erre a kijelentésre, hiszen Magyarország erejéből néhány erőtlen tiltakozásra és diplomáciai lépésre futotta, ellentétben Oroszországgal, amely minden lehetséges eszközt bevetett, hogy megsegítse az Ukrajnában élő oroszokat. Persze Magyarországnak nagyságrendekkel kisebb a mozgásteret az ilyen helyzetekben, ennek ellenére a kárpátaljai magyarság erélyesebb és hathatósabb segítséget és támogatást vár el az anyaországtól. Mára legalább ez teljesült.

A kormány nyelvpolitikája ellen országos ellenállás bontakozott ki. Az Ukrajnában élő nemzeti kisebbségek szervezetei és a társadalmi csoportosulások képviselői nyílt levelet intéztek Viktor Juscsenkohoz, Julija Timosenkhoz, Arsenyij Jacenyuk házelnökhöz és Nyina Karpacsova ombudsmanhoz, amelyben követelik a rendelet mielőbbi visszavonását. A nyilatkozatot több orosz és román civil szervezet mellett a magyarok is aláírták.⁹ „A magyar gyerekeknek ugyanaz az érdeke, mint az oroszoknak,

az ukránnak vagy akár a németnek: hogy anyanyelvén tanuljon. A tudást, az alapfogalmakat anyanyelvén sajátítja el a gyermek, az ukrán vagy korábban az orosz csak második nyelv. A szülő a saját felelőtlenségét leplezi azzal, ha azt hiszi, hogy ukrán iskolába adva a gyereket jobban fog tudni haladni ... aki már az első osztályban hátrányban lesz, állandóan le kell majd küzdenie az ukrán nyelv hiányos ismeretéből adódó nehézségeket.”¹⁰

Ukrajna már 2008-ban is komoly gazdasági válságban volt, amit súlyosbított a politikai élet káosza, fejetlenség uralkodott az oktatási rendszerben is. Az országban több száz különböző akkreditációjú és tulajdonformájú egyetem és főiskola működött, sokuknak nem volt megfelelő az oktatási szintje. Hatalmas méreteket öltött a korrupció, ezt az Ukrán Belügyminisztérium sajtószóvivőjének nyilatkozata is alátámasztja. Az ukrán diákok között végzett felmérésből az derült ki, hogy előreszeretettel korrumpálják a tanáraikat. A 2007-es év emelt szintű érettségi eredmények alapján Kárpátalja a sereghajtók között szerepelt, ezt az ukrán és a magyar szakemberek egyaránt a magyar diákok hiányos ukrán nyelvtudásának tudják be. Kárpátalját még a többségében oroszok és tatárok lakta Krím-félsziget is megelőzte. A Krímnél maradván, 2008 augusztusának végén a Krími Autonóm Köztársaság Oktatásügyi Minisztériuma elvetette az oktatási miniszter rendeletét. Tatjana Doncsenko egy ukrán internetes hírportálnak azt nyilatkozta, hogy tudomása szerint Vakarczuk rendeletét az Igazságügyi Minisztérium még nem hagyta jóvá.¹¹

Az ukrán oktatásban tapasztalható áldatlan állapotokat súlyosbítja az ukrán média hozzáállása. Számos cikk, riport, dokumentumfilm, a válság kialakulásáért a kisebbségeket teszik felelőssé, nincs ez másként napjainkban sem. A nacionalista szervezetek egységesen Ivan Vakarczuk mögé sorakoztak fel, sajnálatos, de így tett számos felsőoktatási vezető is. A magyarellenességéről elhíresült Volodimir Fenics, az Ungvári Nemzeti Egyetem történelem karának dékánja az ungvári www.zakarpattya.net.ua nevű internetes hírújságban a következőket írta: „Ukrajna diplomáciailag teljesen kapitulált Magyarország és a „neki alárendelt” ukrainai magyar szervezetek előtt a kisebbségi, különösen az anyanyelvű oktatási jogok biztosítása terén.” Így folytatta: „Ukrajna a magyar történelem tantárgyként való oktatásának engedélyezésével a magyar iskolák diákjaiból nem ukrán, hanem magyar hazafiakat nevel.”¹²

A magyarelles közvélemény-formálás még inkább felerősödött Sólyom László augusztusban tett beregszászi villámlátogatása után. A *Zerkalo Nygyeli* című kijevei hetilap szerint „... a magyar államfő néhány órás láto-

gatása súlyosan sértette az ukrán nemzeti érdekeket.” A sem politikai, sem erkölcsi korrektséggel nem vádolható hetilap nehezményezte, hogy Sólyom László felvetette az ukrainai pártlistás rendszerű választási rendszer káros voltát, amely megfosztja a kisebbségeket az önálló parlamenti képvisellettől, pedig az korábban alanyi jogon, a számarányukat figyelembe véve, automatikusan járt nekik. Természetesen a kétnyelvű oktatás témája is szóba került. Ez már tényleg kiverte a biztosítékot a cikk szerzőjénél. Így reagált a magyar államfő felvetésére: *„A szomszédos ország elnökének természetesen lehet saját véleménye Ukrajna választási rendszeréről és nyelvpolitikájáról, hasonló kijelentéseket tennie azonban – a diplomácia nyelvén fogalmazva is – nem egészen korrekt.”*¹³

A magyar iskolák vezetői, tanárok, szülők és diákok egyaránt szorongva kezdték meg az új tanévet. Az ünnepélyes tanévnnyitókra rányomta bélyegét a bizonytalanság, a keserűség. Mindenki átérezte, hogy itt jóval többről van szó annál, mint hogy egy magyar kisdiák magyarul tanulja-e mondjuk a történelmet, vagy éppen ukránul. A fő kérdés már az, vajon sikerül-e megvédeni a nemzettudat alappilléret, a magyar iskolarendszert? Csapon, ahol a város önkormányzata elutasította a miniszteri rendeletet, Maha László, a 2. sz. Széchenyi István Középiskola igazgatója, ünnepi beszédében kijelentette, reméli, a minisztérium bölcs munkatársai átgondolják, milyen következményekkel jár a kisebbségi iskolák elukránosítása, megtalálják a megfelelő módszereket, amelyekkel elő lehet segíteni, hogy a magyar diákok tökéletesen elsajátítsák az államnyelvet, anélkül, hogy anyanyelvüket elfelejtenék. A Nagydobronyi Középiskolában ifj. Kántor József iskolaigazgató beszédében hangsúlyozta: *„...egyre nagyobb kihívás évről évre. És ez, sajnos nemcsak az általános fejlődésnek köszönhető, hanem azoknak az ukrainai törvényeknek és szabályoknak is, melyek egyre nehezebb helyzetbe hozzák a kárpátaljai magyar oktatást és már veszélyeztetik annak jövőjét. Arra kell törekedniünk, hogy a kezeink között felnövekvő generáció olyan alapokat kapjon, hogy felnőtté válva stabil alapköve legyen nemzetünknek.”*

A Nagyszőlősi Perényi Zsigmond Középiskolában Lengyel Donát, a Nagyszőlősi Ferences-rendi Misszió szerzetes papja felszólította a diákokat, a jövő nemzedékeként óvják és ápolják a magyar nyelvet, kultúrát, a hagyományokat, ezért legyenek öntudatos magyar keresztény felnőttek, és váljon hivatásukká a magyarságuk. Sari József, a Viski Kölcsey Ferenc Középiskola igazgató-helyettese többek között a következőkkel fordult a megjelentekhez: *„452 év óta minden év kora őszén elsős gyerekek indultak a viski magyar*

iskolába. Különböző korszakokat, rendszereket éltünk meg és túl: két biztos pontunk mindig volt – a templom és az iskola. Én hiszem azt, hogy minden nehézség, fondorlat ellenére munkál e közösségben annyi ész, szív, akarat és kitarítás, hogy ez az elkövetkező száz évben is úgy legyen.”¹⁴

A beregszászi II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanévnyitói ünnepségét szokásosan a városi református templomban tartották meg, ami az iskola épületével szemben található. Dr. Soós Kálmán rektor az újonnan felvételt nyert hallgatókat üdvözölte, felkérte őket, hogy vállaljanak szolidaritást azon társaikkal, akik a szaktantárgyaikból ugyan magas pontszámot értek el, de ukrán nyelvből nem tudták elérni a 124-es ponthatárt. Sajnos nagyon sokan voltak, akik az ukrán nyelv miatt nem nyertek felvételt. Ezen diákok számára két út kínálkozott: vagy a következő évben megpróbálnak felvételt nyerni valamelyik magyarországi felsőfokú tanintézetbe, vagy az előttük álló egy évben intenzíven tanulják az ukrán nyelvet, a jövő évi sikeres felvételi érdekében, de biztosan voltak olyanok is, akiket letört és visszavetett ez a kudarc. Talán még a továbbtanulásról is letettek. Ez a minisztériumi intézkedés arra ösztönözte a kárpátaljai magyar fiatalokat, hogy Magyarországra menjenek tanulni, amennyiben a család anyagi helyzete ezt lehetővé teszi számukra. Köztudott tény, hogy a Magyarországon diplomát szerzők 95 %-a elvész a kárpátaljai magyarság számára, mert tanulmányaik befejezésével nem térnek vissza szülőföldjükre. Ha a dolgok emberi oldalát nézzük, ezt nem is lehet felróni a számukra. Mindenkinnek csak egy élete van, ebből kell kihoznia a legtöbbet.

Vakarczuk és a kormány elszántan próbálta foganatosítani a törvénysértő rendeletet, de elszántak a kisebbségek is. Az ukrainai politikai pártok közül 2008-ban a legmarkánsabban a Régiók Pártja állt ki a nemzetiségi iskolák ügye mellett. Az oroszbarát tömörülés parlamenti képviselőcsoportja visszatérően a 461. számú rendelet azonnali visszavonását és a főbűnös, a nacionalizmussal is megvádolt, Ivan Vakarczuk oktatási és tudományos miniszter menesztését és felelősségre vonását követelte Julija Timosenko kormányfőtől. Figyelemre méltó, hogy a frakció nem csupán a szakminiszter menesztését követelte, hanem azon túl személyes felelősségre vonását is, amiért átgondolatlan és felelőtlen intézkedésével megsértette az ukrainai kisebbségek érdekeit, az alkotmányt, az ország törvényeit és nem utolsó sorban ártott Ukrajna nemzetközi hírének. Vadim Koleszniczenko képviselő szerint a rendelet „*bűnös kísérlet, a nemzetiségi iskolák, vagyis közel 1500 tanintézet és félmillió tanuló átállítása a kétnyelvű oktatásra, a kisebbségek nyelvének az*

oktatási folyamatból való kizorítása révén.” A magyar pártok és szervezetek is csatlakoztak a közös tiltakozáshoz, emellett önállóan is keresik azokat a fórumokat, amelyek hathatós segítséget nyújthatnak számukra a magyar iskolák megmentéséért folytatott harcban. Az ukrán kormányzat teljesen figyelmen kívül hagyta Magyarország visszafogott diplomáciai lépéseit. Napjainkban a Porosenko kormány sem veszi komolyan a magyar diplomáciát, a kormányzati nyilatkozatok azt tükrözik, hogy a hatalom, az USA-val és az EU-val a hátuk mögött, meg van győződve arról, hogy büntetlenül taposhatják el a kisebbségek jogait, még a látszatdemokráciára sem ügyelve.

A Timosenko-kormányzat 2008-ban főként a kisebb létszámú nemzetiiségeket vette célba, mivel akkor az oroszok Ukrajnában még jelentős politikai erőt képviseltek. Nem véletlenül jegyezte meg Medvigy István, az UMDSZ megyei képviselője: *„... nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy az Ukrajnában élő orosz lakosság száma többszörösen meghaladja a magyarokét. Márpedig, ha nekik kijárnak a számarányukból adódó előnyök, akkor ezek minden nemzetiség esetében is érvényesek”*.¹⁵

A 461. számú kormányrendelet nemcsak az oroszokkal hozta közelebb a magyarokat, hiszen ez az intézkedés nem kevésbé sújtotta az ukrainai románságot sem. Ukrajnában amúgy sem tapasztalható a romániaihoz hasonló magyar-román ellenszenv. Kárpátalja mindig egy soknemzetiségű, békés sziget volt Európa közepén, és remélhetőleg a jövőben is az marad. Igaz, hogy a szegénység, a nyomor hosszabb időre rendezkedett be ezen a vidéken, ennek ellenére, korábban sosem fordultak elő faji vagy vallási villongások, ha a politika baljós démona nem szólna közbe, a vidék soknemzetiségű lakossága ma is békében élne egymás mellett, egymással.

A kormányrendelet ellen az ukrainai románok is hevesen tiltakoztak, akik nemcsak Kárpátalján, hanem Csenyivci és Odessza megyében is nagyszámú közösséget alkotnak, *„Mentsétek meg a románságot!”* segélykiáltással fordultak a bukaresti vezetőkhöz. *„A nem ukránok elukránosítása és a kisebbségek elnemzetietlenítése sztahanovista ütemben zajlik”* – áll az Ukrainai Románok Közösségének nyílt levelében. Az Európai Parlamentben Romániát képviselő Tőkés László sürgette az Unió és a tagállamok kiállítását az Ukrajnában élő kisebbségek (különös tekintettel a románságra és a magyarságra) iskolái védelmében, de ettől is tovább ment, és azt kérte, az Európai Unió egységesen ítélje el az ukrán vezetés erőszakos asszimilációs törekvéseit: *„Európa álljon ki a jogfosztott és veszélyeztetett ukrainai nemzeti kisebbségek védelmében.”* Az EU ezirányú lépésére azóta is várunk.

A kárpátaljai magyar iskolák mellett emelte fel szavát Jeszenszky Géza volt külügyminiszter (vajon az akkor hivatalban lévő miért hallgatott?), Szájer József, az Európai Parlament Magyar Néppárti Képviselőcsoportjának vezetője, Szekeres Imre, Magyarország honvédelmi minisztere stb. is.¹⁶ Kívánatos lenne, ha az Európai Unió a kisebbségi jogok védelmében végre ténylegesen is fellépne.

A 2008-ban, a hatodik alkalommal megrendezett Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fórumán is napirendre került az ukrán oktatáspolitikáé. Az ülésen Kovács Miklós, a KMKSZ vezetője számolt be a kárpátaljai magyarság elleni durva támadásról. Hangsúlyozta: „*az ukrán állam szervezett és nagyon erőszakos lépéseket tett a nem ukrán nyelvű oktatás ellehetetlenítésére.*” Szili Katalin, a magyar parlament elnöke levélben kérte az ukrán kollégája segítségét a kárpátaljai magyar nyelvű iskolák megmaradása érdekében.¹⁷

Az Ukrán-Magyar Kormányközi Kisebbségi Vegyes Bizottság Ungváron megtartott ülészakát értékelve Gémesi Ferenc, a Miniszterelnöki Hivatal kisebbség- és nemzetpolitikáért felelős szakállamtitkára nyilatkozta: „*Van értelme Kárpátalján magyar nyelvű iskolába járattni a gyerekeket, mert van jövője a magyar nyelvű oktatásnak Ukrajnában.*” Elmondta, hogy a magyar fél felkérte az ukrán közoktatási hatóságot, hogy a korábbi gyakorlathoz hasonlóan biztosítsa a magyar nyelvű érettségi és felvételi lehetőséget a magyar végzősök számára. Magyarország az ukrán nyelvű oktatás hathatós elősegítéséhez és megnyugtató rendezéséhez minden segítséget felajánlott.¹⁸ Ez mind szépen hangzik, ugyanakkor nem tudja elkendőzni a tény, hogy semmilyen megnyugtató megállapodás nem történt. Az ülésen felszólaló dr. Orosz Ildikó, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség elnöke leszögezte, a jelenlegi ukrán oktatáspolitikáé egy 2002 óta tartó negatív folyamat betetőzése. A 2004-ben győzött „narancsos” forradalomban létrejött az ukrán politikai nemzet, a december 5-i eredménytelen magyarországi népszavazással pedig – Orosz Ildikó szavait idézve – Magyarországon „*leírták a kárpátaljai magyarságot*”.¹⁹ Kétségtelen, hogy könnyebb elbánni egy olyan kisebbséggel, amelynek nincs anyaországa, vagy van, de az felelőtlenül viszonyul a határain túl élő nemzetársaihoz. Az ukrán emeltszintű érettségik miatt nagyságrendekkel csökkent az érettségivel rendelkezők száma a kárpátaljai magyarok körében.

Összegezve a tényeket, az ukrán vezetés olyan irányelveket követ, amelyek az ország nemzetállammá változtatását célozzák meg, s ehhez válogatás nélkül minden eszközt felhasznál. Ám a Kárpát-medencei példák jól mutatják, hogy ez a törekvése nem sikerülhet, kudarcra van ítélve. Nem sikerült ez

sem Romániának, sem Jugoszláviának, pedig a bukaresti vezetés már 97 éve próbálkozik, mindhiába. Szlovákia ez irányú lépései is akadályokba ütköznek. A kárpátaljai magyarság szemmel láthatólag mindent megtesz, hogy megvédje iskoláit. Megnyugtató, hogy ebben Magyarország és számos nemzetközi szervezet, politikus, magánember is segíti. A többség bizakodással tekint a jövőbe, de szép számmal vannak, akik elcsüggedtek, beletörődtek a „megváltoztathatatlanba”. Egyre nő azon magyar szülők száma, akik a magyar iskolák helyett ukrán tannyelvűbe íratják be a gyerekeiket. A másik válasz: az elvándorlás, az áttelepülés, főleg Magyarországra. A szülők már azzal a céllal küldik magyarországi iskolákba a gyerekeiket, hogy diplomát szerevezve ott is telepedjenek le. Pedig még semmi sincsen veszve. A kárpátaljai magyarság túlélte ettől már kritikussabb helyzetet is. Az 1944-es szovjet megszállást követő években nem is voltak magyar iskolák Kárpátalján. Most vannak, és remélhetőleg lesznek a jövőben is. Ukrajna politikailag és társadalmilag is megosztott, ma már állandó határai sincsenek.

Zárásként Riskó Mártát, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség elnökét, a Beregszászi Magyar Gimnázium tanárát idézem: „*Kérek minden szülőt, aki a csak magyarul beszélő gyermekét ukrán iskolába akarja adni, hogy képzelje magát a gyermeke helyébe! Képzeljék el, mit érez a gyermekük, amikor azt látja, hogy a többiek értik, tudják, ami számára érthetetlen vagy nehéz! Képzeljék el, milyen érzésekkel indul iskolába a gyermekük!*”²⁰

JEGYZETEK:

¹ Csernicskó István: *A nyelvészek társadalmi felelőssége, avagy: néhány érv az anyanyelvi iskola mellett.* www.karpatinfo.net, 2008.július 24.

² Tiltakozó akcióba kezd az UMDSZ a magyar oktatás védelmében. MTI. 2008. június. 06.

³ Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa, azaz a parlament.

⁴ Badó Zsolt: *A magyar pedagógusok a sztrájktól sem riadnak vissza.* In.: *Kárpátalja.* 20008. július 11.

⁵ D. Gy.: *Sólyom ígéretekkel tért haza.* In.: *Igazi Kárpáti Igaz Szó.* IV: évf. 105-106. szám. 2008. július 10.

⁶ D. Gy.: *Sólyom ígéretekkel tért haza.* In.: *Igazi Kárpáti Igaz Szó.* IV: évf. 105-106. szám. 2008. július 10.

⁷ Bíró László: *Gajdos István: vérszemet kaptak a nacionalisták* In.: *Igazi Kárpáti Igaz Szó.* IV: évf. 105-106. szám. 2008. július 10.

⁸ A „főpedagógus” fejét követelik. In.: *Igazi Kárpáti Igaz Szó.* IV. évf. 115-116. szám. 2008. július 26.

⁹ U.o.

¹⁰ Badó Zsolt: *Kulin Zoltán: „Nem a kétnyelvű iskola a megoldás”* In.: *Kárpátalja.* 2008. július 27.

¹¹ Krím lemond az ukrán oktatásról. In.: <http://www.karpatinfo.net/modules.php?name=News&file=article&sid=73460>

¹² Ungvári dékán: Ukrajna magyar hazafiakat nevel. MTI 2008. augusztus 20.

¹³ Kijevi lap kellemetlen utóérzésről ír Sólyom László kárpátaljai látogatás után. MTI 2008. augusztus 23.

¹⁴ „Ne hagyjátok ... az iskolákat” In.: *Kárpátalja*. 2008. szeptember 08.

¹⁵ T.V.: *Védekeznek a kisebbségek*. In.: *Igazi Kárpáti Igaz Szó*. IV. évf. 143. szám. 2008. szeptember 13.

¹⁶ „Tőkés László is mellénk állt”. In.: *Igazi Kárpáti Igaz Szó*. IV. évf. 147. szám. 2008. szeptember 20.

¹⁷ Tiltakozás az ukrán oktatáspolitiká ellen. *Kárpátalja/MTI* 2008. szeptember 21.

¹⁸ Gémesi: *Van jövője a magyar nyelvű oktatásnak Ukrajnában*. In.: www.karpatinfo.net, *Kárpátinfó/MTI* 2008. szeptember 19.

¹⁹ Sz.Cs: *oktatás: újjá kell építeni, ami leromboltott*. In.: *Kárpátalja* 2008. szeptember 27.

²⁰ Bíró Zsolt: *„Most sokkal többről van szó, mint a saját gyermekünk jövőjéről.”* In.: *Kárpátalja*. 2008. augusztus 16.

